

Verslag ViNe kick-off symposium

21 januari 2021

Als startschot van het kennisnetwerk Victimologie in Nederland is op 21 januari een online kick-off symposium georganiseerd. Dit document betreft een verslag van dit symposium.

Inhoud verslag

1. Introductie ViNe
2. Samenvatting presentaties sprekers
3. Literatuur(suggesties)
4. Afsluiting
5. Contact informatie

1. Introductie ViNe

Het symposium startte met een welkomstwoord van de projectleiders [Janne van Doorn](#) en [Pauline Aarten](#). Zij gaven een korte introductie over het kennisnetwerk.

Op initiatief van Hellena Donner (Ministerie van Justitie en Veiligheid), Maarten Kunst (Universiteit Leiden), Antony Pemberton (KU Leuven en Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving) en Carlo Contino (Fonds Slachtofferhulp), is het kennisnetwerk Victimologie in Nederland (ViNe) op 1 november 2020 officieel gestart. ViNe poogt inzichten en ervaringen uit beleid, praktijk en wetenschap op het gebied van slachtofferschap meer bij elkaar te brengen. De doelen van ViNe luiden als volgt:

- Het **stimuleren van kennisuitwisseling** door onder andere bijeenkomsten te organiseren waarin we een dialoog aangaan over beleid, interventies en onderzoek gericht op slachtoffers.
- Samen **verbanden leggen** tussen kennisgebieden en een overzicht creëren van thema's waar meer aandacht naartoe moet gaan.
- Het **bevorderen van de samenwerking** tussen beleidsmedewerkers, professionals uit de praktijk en wetenschappers om onze expertise te bundelen om slachtoffers te helpen.

Om deze doelen te bereiken heeft ViNe onder andere een website opgericht: www.victimologie.nl. Hier kunt u informatie vinden over diverse thema's op het gebied van slachtofferschap. Daarbij kunt u bijvoorbeeld denken aan nieuw gestarte en recent afgeronde onderzoeken, nieuwe praktijkinitiatieven en nieuw beleid. Ook kunt u meer informatie vinden over onze netwerkleden, hun expertises en waar ze zich mee bezighouden op professioneel vlak. Verder vermeldt de website relevante bijeenkomsten, trainingen, symposia en congressen die worden georganiseerd op het gebied van de victimologie. Daarnaast kunt u op deze website via de beveiligde omgeving Connect de dialoog aangaan met netwerkleden.

Janne en Pauline zullen als projectleiders de kennisuitwisseling stimuleren en de samenwerking bevorderen door deze website continue aan te vullen met belangrijke informatie en u op de hoogte te stellen van mogelijke samenwerkingen en nieuwe projecten. Indien u wenst in contact te komen met andere netwerkleden, dan zullen zij dit faciliteren.

Meld u daarom, indien u dit nog niet gedaan heeft, aan als netwerklid zodat deze samenwerking makkelijker kan worden aangegaan!

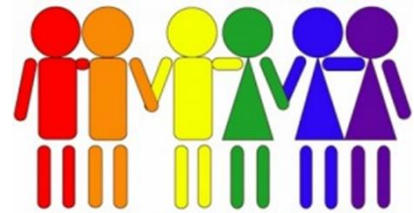
2. Samenvatting presentaties sprekers

Aan het symposium hebben 51 personen deelgenomen. Dit waren professionals uit de praktijk, beleidsmedewerkers en wetenschappers. Het doel van het kick-off symposium was het stimuleren van kennisuitwisseling tussen de deelnemers aan de hand van twee specifieke thema's: de slachtofferreizen van de groep Lesbische vrouwen, Homoseksuele mannen, Biseksuele mannen en vrouwen en Transgender personen (LHBT-groep) en de mensen met een Licht Verstandelijke Beperking (LVB-groep).

Na de presentaties was er ruimte voor discussie over de inhoud van de presentaties. In groepen van ongeveer vijf personen, bespraken de deelnemers de relevantie en toepassing van de thema's voor hun eigen praktijk/werkzaamheden.

Presentatie 1: Dubbel kwetsbaar? LHBT's en seksueel geweld – Dr. Marianne Cence

Dr. Marianne Cence is senior onderzoeker bij Rutgers Kenniscentrum Seksualiteit en heeft op het symposium een presentatie verzorgd over LHBT's en seksueel geweld. Ze heeft haar presentatie gestart met een discussie over **de term LHBT**. LHBT wordt over het algemeen gebruikt om de groep **L**esbische vrouwen, **H**omoseksuele mannen, **B**iseksuele mannen en vrouwen en **T**ransgender personen mee aan te duiden. Er bestaat echter discussie over de juistheid van deze benaming. Zo wordt gesuggereerd dat de afkorting ook uitgebreid kan worden tot LHBTIQPA zodat mensen met een **I**ntersekse conditie, mensen die **Q**ueer of **Q**uestioning zijn, en **P**ansexuele of **A**sexuele personen ook hieronder vallen. Daarbij blijkt uit deze categorisatie, in tegenstelling tot de realiteit, weinig dimensionaliteit in gender en seksualiteit. Dr. Cence concludeerde dat gender en seksualiteit meerdere aspecten kent en het best omschreven kan worden aan de hand van vijf assen: gender identiteit, gender expressie, sekse/ geboortegeslacht, seksuele aantrekkingskracht en romantische aantrekkingskracht.

Ze heeft een tweetal kwantitatieve onderzoeken aangehaald om de verschillen in slachtofferschap van seksueel geweld te illustreren op basis van gender en seksualiteit van het slachtoffer. Allereerst blijkt **dat homoseksuele mannen en biseksuele mannen en vrouwen, significant vaker seksueel geweld meemaken dan heteroseksuele personen** (zie ook Nikkelen, Tijdink, Graaf & Bakker, 2019). **Hetzelfde geldt voor transgender of non-binaire personen**: zij maken significant vaker seksueel geweld mee dan personen waarbij de genderidentiteit overeenkomt met het geboortegeslacht (zie het onderzoek van de Graaf, Bakker & Wijsen, 2015).

Dr. Cence en collega's hebben vervolgens **verdiepend onderzoek gedaan door 18 diepte-interviews met slachtoffers van verkrachting of andere vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag te houden**. Deze slachtoffers waren transvrouwen, transmannen of non-binair. Uit hun onderzoek blijkt dat er veel variatie bestaat in de soorten geweld en dat tevens de beleving en de impact op het slachtoffer heel divers is (voor meer informatie zie het onderzoek van Cence, de Haas & Doorduyn, 2017). Andere factoren komen juist sterk overeen bij de participanten. Zo was de leeftijd waarop de slachtofferervaring plaatsvond meestal voor het 25ste levensjaar, was het slachtoffer nog niet in transitie of travestie maar had wel een gender nonconforme uitstraling, en waren daders vaak mannelijk en bekenden van het slachtoffer. Dr. Cence heeft enkele aangrijpende passages gedeeld uit de diepte-interviews die de deelnemers hebben verteld over hun slachtofferervaring.

Ook heeft ze enkele **risicofactoren** genoemd vanuit het slachtoffer en vanuit de plegger die de kans op slachtofferschap van seksueel geweld vergroten. De risicofactoren vanuit het slachtoffer betroffen onder andere minderheidsstress/pesten, sociale isolatie, en genderdysforie. Met dit laatste bedoelt ze

dat slachtoffers minder goed hun grenzen wisten en aangaven, dat er een kloof ontstond tussen gendersocialisatie en hun genderbeleving en dat de behoefte aan bevestiging van genderidentiteit hen kwetsbaarder maakten. De risicofactoren vanuit de pleger betroffen gender-nonconformiteit voor de transitie en hun visie rondom genderexpressie.

Hoewel de impact van het seksuele geweld sterk varieerde tussen de slachtoffers, waren er wel enkele **transgender specifieke gevolgen** van hun slachtofferervaringen te benoemen. Zo bleken de gevolgen versterkt te worden door de impact van transnegativiteit en sociaal isolement. Genderdysforie kon de mate van impact verklaren doordat het als extra belastend werd gezien wanneer verkrachting in het geboortegeslacht plaatsvond, hetgeen voor vergrote afkeer van het eigen lichaam en van seks zorgde.

Dr. Cense eindigde haar presentatie met **kwesties in de hulpverlening**. Ze heeft uitgelegd dat tijdens de hulpverlening van deze slachtoffers vaak het transgender-zijn óf het seksueel geweld aan bod kwam maar niet allebei. Ook was de ervaring van de slachtoffers dat de hulpverlener vaak geen goede zorg bood vanwege een gebrek aan geloof, kennis en empathie. Om het seksueel geweld tegen LHBT-ers te voorkomen, heeft Dr. Cense de aanbeveling gedaan tijdig te signaleren dan wel herhaling te voorkomen en goede hulpverlening op te zetten.

Na haar presentatie hebben de deelnemers zich in kleine groepjes gebogen over de vragen: (1) wat neem je mee uit dit verhaal voor je eigen beroepspraktijk? en (2) wat zou je aanbevelen voor preventie van seksueel geweld tegen transgenders? De resultaten hiervan zijn in de Mentimeter te vinden.

Presentatie 2: Toegang tot recht voor slachtoffers met een LVB – Dr. Hendrien Kaal

Dr. Hendrien Kaal, lector LVB en risicovol gedrag aan de Hogeschool Leiden heeft een presentatie gegeven over slachtoffers met een licht verstandelijke beperking en hun toegang tot het recht. Een licht verstandelijke beperking (LVB) wordt gedefinieerd aan de hand van het bestaan van **beperkingen in het cognitief functioneren** (IQ < 85) en **adaptief gedrag** (conceptuele, sociale en praktische vaardigheden), die ontstaan voor het 18^e levensjaar (zie ook Tabel 1).

Diverse onderzoeken laten zien dat mensen met (verschillende soorten) beperkingen en handicaps al van jongs af aan vaker slachtoffer worden van criminaliteit dan mensen zonder beperking. Naast **een groter risico op slachtofferschap**, lopen mensen met een verstandelijke beperking ook een groter risico op herhaald slachtofferschap dat bovendien ernstiger van aard is. Dergelijk onderzoek kent echter verschillende beperkingen: het maakt geen duidelijk onderscheid tussen niveaus van de verstandelijke beperking en het is niet eenduidig over hoeveel hoger het risico op slachtofferschap daadwerkelijk is. Bevindingen die wel bevestigd worden, zijn de hogere mate van *mate crime* en *grooming* die deze doelgroep ervaart, naast *hate crimes*.

Dr. Kaal heeft acht knelpunten onderscheiden die zich voordoen onder de slachtoffers met LVB en hun toegang tot het recht:

1. Herkenning van slachtofferschap bij mensen met een licht verstandelijke beperking

Uit verschillende studies blijkt dat een deel van de slachtoffers met een licht verstandelijke beperking zichzelf niet herkent als slachtoffer of zich niet bewust is van de betekenis hiervan.

2. De stap naar de politie en beslissing tot aangifte

Tabel 1. Overzicht niveaus LVB

	IQ	Ontw. leeft.
Zwakbegaafd	71 - 85	
Licht (85%)	51 - 70	6½ - 12 jr
Matig (10%)	36 - 50	4 - 6½ jr
Ernstig (3-4%)	21 - 35	2 - 4 jr
Zeer ernstig (1-2%)	≤ 20	0 - 2 jr

Ook als de politie het slachtofferschap wel herkent, komt een aangifte in veel gevallen en om verschillende redenen niet van de grond. Redenen zijn bijvoorbeeld het ontbreken van kennis over de mogelijkheden hiertoe bij het slachtoffer, de angst dat de politie 'er toch niks mee doet' of obstakels die derden ervaren nadat zij aangifte doen namens het slachtoffer. Dit laatste gebeurt relatief vaker bij slachtoffers met een LVB.

3. Herkenning van de aanwezigheid van een licht verstandelijke beperking bij slachtoffers

Het niet herkennen van de beperking of onvoldoende kennis over de beperking kan leiden tot secundaire victimisatie en ongepaste behandeling van slachtoffers met een licht verstandelijke beperking door politie en andere professionals.

4. Communicatie met het slachtoffer

Mondelinge communicatie vergt sensitiviteit en directe afstemming van de professional op het niveau van het slachtoffer met een licht verstandelijke beperking. Deze afstemming blijkt niet altijd eenvoudig te bereiken: het is soms moeilijk te bepalen wat nodig is en dit ook te realiseren. Mensen met een licht verstandelijke beperking laten daarbij niet altijd weten wanneer ze iets niet begrijpen.

5. Het horen van een slachtoffer met een licht verstandelijke beperking

Mensen met een verstandelijke beperking kunnen wel degelijk goede getuigenverklaringen geven, maar moeten hierbij wel de juiste ondersteuning krijgen die ze vaak niet krijgen.

6. Verwachting van actieve wederkerigheid

Slachtoffers met een licht verstandelijke beperking hebben moeite met het nakomen van afspraken. Te denken valt aan afspraken omtrent aangifte of het ontvangen van ondersteuning bij het doen van aangifte. Ook vergt het traject, vooral bij minder zware delicten, dat het slachtoffer vaak zelf initiatief moet nemen, bijvoorbeeld bij het vragen om toelichting op de ontvangen brieven, het vragen om ondersteuning door bijvoorbeeld een advocaat, of het vragen om een slachtoffergesprek met de officier van justitie. Dit doen zij vaak niet. Slachtoffers met een licht verstandelijke beperking hebben meer moeite met het aanleveren van aangifte-ondersteunende informatie (zoals bankafschriften, doktersverklaringen, bonnetjes, of telefoonlogs) en hebben minder besef voor het belang hiervan.

7. Impact van vooronderstellingen met betrekking tot licht verstandelijke beperking op proces en uitkomst

(Stereotype) opvattingen over mensen met een licht verstandelijke beperking kunnen het verloop van een melding van een delict tot het vervolg hierop in de strafketen beïnvloeden. Slachtoffers met een licht verstandelijke beperking lopen een groter risico niet serieus genomen te worden wanneer zij zich melden bij de politie, bij aangifte, of verhoor. Dit kan het gevolg zijn van een incoherent verhaal, ongerijmd gedrag of vooronderstellingen over de betrouwbaarheid van verklaringen van mensen met een licht verstandelijke beperking.

8. Ondersteuning van het slachtoffer

Slachtoffers met een licht verstandelijke beperking hebben ondersteuning nodig voor het goed effectueren van hun rechten. Hulp wordt echter relatief vaak niet geaccepteerd en komt, wanneer dat wel gebeurt, moeilijker of niet van de grond.

Dr. Kaal kwam tot de conclusie dat het bestaan van deze knelpunten vraagt om (1) een betere herkenning van een persoon met een LVB, (2) meer kennis van en begrip over LVB, (3) aandacht voor toegang tot en acceptatie van ondersteuning, en (4) hantering van communicatie die is afgestemd op het slachtoffer.

Ter afsluiting van Dr. Kaals presentatie hebben de deelnemers zich in kleine groepjes gebogen over de vragen: (1) welke knelpunten heken je in jouw praktijk? en (2) hoe kun jij eraan bijdragen dat mensen met een LVB hun rechten beter kunnen effectueren? De conclusie was dat deelnemer weinig weet hebben van de omvang van deze groep in hun eigen werkveld en dat ze op basis van de presentatie meer gestimuleerd werden om goed na te denken in hoeverre ze te maken hebben met deze groep en hoe ze hen kunnen helpen.

3. Literatuursuggesties

Indien u meer wilt weten over deze thema's raden we u aan de volgende literatuur te raadplegen:

LHBT-literatuur

- Cense, M., de Haas, S. and Doorduyn, T. (2017). [Sexual victimisation of transgender people in the Netherlands: prevalence, risk factors and health consequences](#). *Journal of Gender-Based Violence*, vol 1 no 2, 235–52.
- de Graaf, H., Bakker, B. and Wijzen, C. (2015). [A World of Difference: The Sexual Health of LGBT People in the Netherlands in 2013](#). Utrecht: Rutgers.
- Nikkelen, S., Tijdink, S., Graaf, H. de & Bakker, B. (2019). [Seksuele gezondheid van lesbische, homoseksuele en biseksuele personen in Nederland anno 2017](#). Utrecht: Rutgers.

Voor meer informatie over Rutgers en het programma seksueel geweld, klik [hier](#).

LVB-literatuur

- Kaal, H. & Bouhaj-Vrij, P. (2020). [Licht Verstandelijke Beperking en het strafrecht: de jeugdofficier van justitie. Een handreiking voor het openbaar ministerie voor de bejegening van verdachte jongeren met een LVB](#). Leiden: Hogeschool Leiden. (eenzelfde handreiking is ook geschreven voor strafrechters en strafrechtadvocaten en reclassering)
- Kaal, H.L. (2019). [Het belang van het herkennen van een LVB in de strafrechtsketen](#). *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 61 (11), p. 809 - 813.
- Kaal, H., Dehue, D. & Vrij, P. (2019). [Licht verstandelijke beperking en Slachtofferhulp Nederland. Een handreiking voor medewerkers van Slachtofferhulp Nederland over de ondersteuning van slachtoffers met een LVB](#). Leiden: Hogeschool Leiden.

Klik [hier](#) voor een overzicht van alle publicaties op het gebied van LVB en risicovol gedrag.

4. Afsluiting

Het symposium eindigde met een laatste vraag aan de deelnemers: 'Wat verwacht je van ViNe?' De volgende kernwoorden kwamen naar voren in een wordcloud: kennisuitwisseling, samenwerking, veel interactie, slachtoffers op de kaart zetten, bijeenkomsten organiseren in de vorm van thema-bijeenkomsten, brainstormsessies, masterclasses en informele bijeenkomsten. Een overzicht van de wordcloud is hieronder te vinden.

“Wij danken de sprekers voor een inspirerende middag en alle deelnemers voor hun aanwezigheid. Wij als projectleiders kijken terug op een zeer geslaagd kick-off symposium en hopen met ViNe meer van zulke bijeenkomsten te kunnen organiseren.” – Janne van Doorn en Pauline Aarten.

5. Contactinformatie

E-mail victimologie.nl@gmail.com

Website www.victimologie.nl

LinkedIn <https://www.linkedin.com/company/kennisnetwerk-victimologie-in-nederland-vine>